

Sosyal Bilgilerde Çevre Konuları: Sistematiik Literatür Taraması

Environmental Issues In Social Studies: A Systematic Literature Review

Caner Dalli¹, Ercenk Hamarat²

¹Sorumlu Yazar, Gazi Üniversitesi, Dr., canerdalli44@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-3645-427X>)

²Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, ercenkhamarat@gazi.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-2483-9380>)

Geliş Tarihi: 08.01.2025

Kabul Tarihi: 05.08.2025

ÖZ

Sosyal bilgiler dersi gezegenimizde oluşan küresel sorunları ele alan ve bunları çevre konuları kapsamında değerlendiren aktif katılım sağlayacak etkin vatandaşlar yetiştirme görevine sahiptir. Gezegenimizin üzerinde yaşamaya devam eden insanları ilgilendiren çevre konuları sosyal bilgiler dersinin kapsamı içerisinde. Araştırmanın amacı sosyal bilgiler alanında bulunan çevre konularıyla ilgili araştırmalarının sistematiik olarak incelenmesidir. Bu amaç kapsamında doğal çevrede yaşanan keskin değişim sebebiyle 2018 – 2024 yılları arasında çeşitli veri tabanlarında yayınlanan makale ve lisansüstü araştırmalar incelenmiştir. Araştırmada sistematiik literatür tarama adımlarından PRISMA yöntemi kullanılmış ve dahil edilme ile hariç tutulma kriterleri belirlenerek 27 araştırma tespit edilmiştir. Bu çalışmada, sosyal bilgilerde çevre konularının literatürde nasıl ele alındığını ve hangi boyutlarıyla incelendiğini belirlemek amacıyla sistematiik literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda 2018 ile 2024 kapsamında tespit edilen 27 araştırmanın çalışma grubunun 7’sinde öğrenciler, diğer 7’sinde öğretmenler, 4’ünde öğretmen adaylarının yer aldığı tespit edilmiştir. Bu 27 araştırma arasında en çok tercih edilen yöntem 9 araştırma ile doküman incelemesi olmuştur. Literatür taramasına dayalı ders kitapları ve öğretim programları incelemelerinde, çevre konularının genellikle yüzeysel ele alındığı metin, görsel ve etkinliklerin bilgi düzeyinde kaldığı uygulamaya dönük içeriğin ise yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra uygulamaya yönelik araştırmaların sayısının artması gerektiği konusunda araştırmacılara öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, çevre, çevre konuları, sistematiik literatür taraması.

ABSTRACT

The social studies course aims to educate active citizens who will participate in addressing global issues affecting our planet and evaluate them within the scope of environmental issues. Environmental issues that concern the people who continue to live on our planet are included in the scope of the social studies course. The aim of the study is to systematically examine research related to environmental issues in the field of social studies. Within this scope, articles and postgraduate research published in various databases between 2018 and 2024 were examined due to the sharp changes occurring in the natural environment. The PRISMA method was used as one of the systematic literature review steps, and 27 studies were identified by determining the inclusion and exclusion criteria. In this study, the systematic literature review method was used to determine how environmental issues in social studies are addressed in the literature and which dimensions are examined. In this context, it was determined that 7 of the 27 studies identified between 2018 and 2024 included students, 7 included teachers, and 4 included teacher

candidates. Among these 27 studies, the most preferred method was document review, with 9 studies. Based on the literature review, it was determined that environmental issues were generally addressed superficially in textbooks and curriculum analyses, with texts, visuals, and activities remaining at an informational level, and application-oriented content being insufficient. In addition, recommendations were made to researchers regarding the need to increase the number of application-oriented studies.

Keywords: Social studies, environmental, environmental issues, systematic literature review.

GİRİŞ

Sosyal bilgiler toplumların geçmiş, şimdi ve gelecekte kültürel, coğrafi, ekonomik ve siyasi yönlerini inceleyen bir derstir (Farris, 2024). Bu ders, öğrencilerin toplumsal yaşama uyum sağlamaları ve sorunlarla başa çıkabilmeleri için gerekli bilgi, beceri ve değerleri kazanmalarını sağlar (Haverback, 2017). Sosyal bilgiler dersi ile ilgili 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yapılan tanıma göre; sosyal bilgilerin doğasında var olan tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji, arkeoloji, antropoloji, ekonomi, hukuk, siyaset gibi bilim alanlarının ürettiği bilgileri kullanan bir yapı olarak tarif edilmektedir (MEB, 2024). İyi bir insan ve vatandaş yetiştirmek amacını taşıyan sosyal bilgiler dersinin geçmişten günümüze çevreyi koruma konusundaki anlayışında büyük değişiklikler olmadığı gibi önemini de koruduğu söylenebilir.

Bu bağlamda 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı özel amaçlarında çevre ile ilgili şu ifadeler yer almıştır: “Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekân algılama becerilerini geliştirmeleri” ve “Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları” (MEB, 2018). 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim programının özel amaçlarında çevre konuları ile ilgili ifadeler benzer şekilde yer verilmiştir: “Yaşadığı çevrenin ve ülkemizin doğal çevre özelliklerini tanımaları, doğa ve insan arasındaki etkileşimi çözümleyebilmeleri ve doğal kaynakları koruma sorumluluğuna sahip olmaları” ve “Sürdürülebilir bir yaşam için yerelden küresele insanın doğal ve beşerî çevre etkileşimini sorgulamaları” (MEB, 2024). Her iki programda da sürdürülebilirlik ve doğal çevreyi koruma konularına vurgu yapılması çevre sorunlarının gün geçtikçe yaygınlaştığı çağımızda önemli bir yer tutabilir.

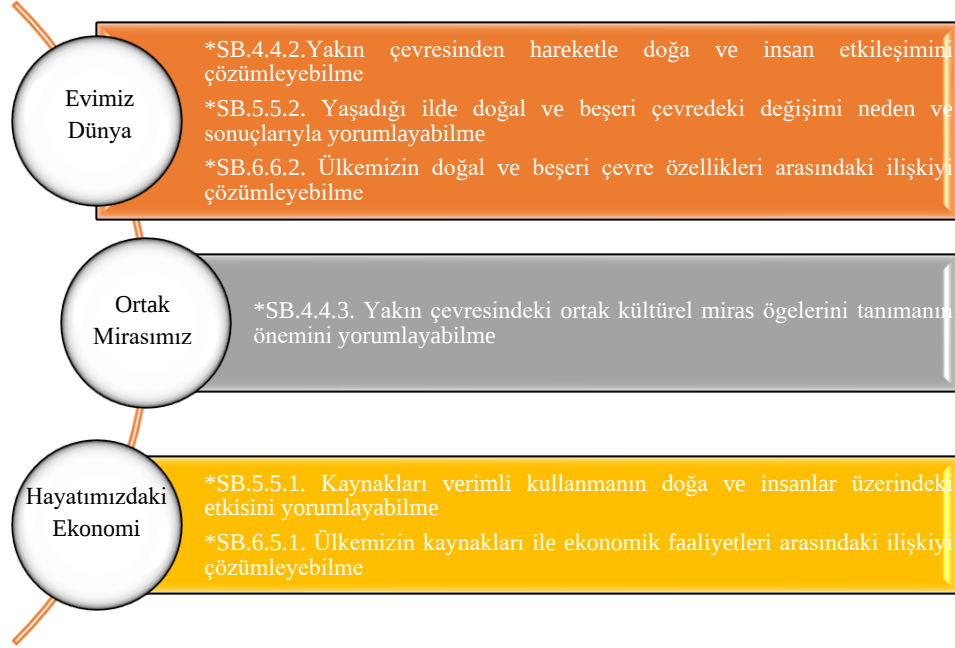
Çevre kavramı ile ilgili en net tanımlardan biri insan ve diğer canlıların yaşamlarını devam ettirdiği ortam olarak ifade edilmiştir (Öcal, 2013). Bu ortam gün geçtikçe sorunlarla boğuşmakta ve bu sorunların temel yaratıcısı olan insanlar tarafından da çözüm beklenmektedir. Kendi yaşam alanlarını oluşturmak isteyen bireylerin doğal çevreye verdikleri zararlar ile doğal kaynakların yanlış ve aşırı kullanımı, çevre problemlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Özgen & Kahyaoğlu, 2012). Kentlerde sanayinin gelişimiyle birlikte nüfusun dengesiz artışı birçok çevre sorununa sebep olmaktadır (İbret & Yılmaz, 2019). İçinde bulunduğumuz yüzyılda gelişen teknoloji ve sanayileşmenin etkisiyle doğal kaynakların sonu yokmuşçasına kullanılması ve bütün bunlar yaşanırken çevrenin bütün insanlar ve devletler tarafından göz ardı edilmesi çevre sorunlarının boyutlarını gün geçtikçe artırmaktadır (Aydın Kocaeren, 2016). Göz ardı edilen çevre sorunlarının önümüzdeki yıllarda insanoğluna büyük bedeller ödetebileceği öngörülebilir.

Çevre sorunlarının arasında; hızlı nüfus artışının getirdiği plansız kentleşme, sanayileşmenin gelişimiyle birlikte doğal kaynakların kirlenmesi ve atık maddelerin kirliliği, fosil yakıt kullanımı ile birlikte dünyanın hemen hemen farklı bölgelerinde zamanla görülen hava, su, toprak kirliliği gösterilmektedir (Kılıç & Kan, 2020). Bu çevre sorunlarının asıl sebebinin sanayileşme veya kentleşme gibi gösterilmesinin yanı sıra özellikle çevre eğitimi ve bilincindeki yurdumduymazlık ile yetersizliklerin görmezden gelinmesi sorunların büyümesine neden olmaktadır (Atasoy, 2010). Bu bağlamda bahse konu olan sorunların büyümesinde asıl neden olarak çevre eğitimi konularındaki bilgi eksiklikleri gösterilmektedir (Genç & Karabal, 2016). Bu durumun önüne geçebilmek için öğretim programlarında ve ders kitaplarında çevre eğitimi

konularına yer verilerek öğrencilerde çevre konularına yönelik bilinç oluşturulması sağlanmalıdır (Demirezen & Kaya, 2022). Sosyal bilgiler dersinin konuları arasında yer alan çevre ve konuya bağlı değerlerden çevreye duyarlı olma, çevre bilincini kazandırmada sosyal bilgileri başat derslerden biri olarak değerlendirilebilir.

Şekil 1

Sosyal Bilgiler Dersi ve Çevre Konuları İlişkisi

2024 yılında yayınlanan öğretim programının öğrenim çıktıları/kazanımlar başlığı altında yer alan çevre ile doğrudan ilgili ifadeler öğrenme alanları ile ilişkilendirilmiştir (MEB, 2024). 2024 programında çevre konuları ile doğrudan ilgili 3 öğrenme alanı olduğu görülmektedir. 2024 yılından geçmişe bakıldığında çevre ile ilgili konulara ve çevre eğitimine Türkiye’de ilk defa 1991 yılında örgün eğitimde yer verilmiştir (Karadağ & Acar, 2020). 2000 ve 2004 yıllarında da ilköğretim programları yenilenerek çevre konuları dahil edilmiştir (Yıldırım vd., 2012). Demir & Ulukaya Öteleş (2023) tarafından yapılan çalışmada 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında “Kültür ve Miras, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Tüketim ve Dağıtım, Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanlarının farklı sınıf düzeylerinde kazanım, beceri ve değer olarak yer aldığı belirtilmiştir.

Bu araştırmanın özgünlüğü, sosyal bilgilerde çevre konularına ilişkin mevcut literatürde yer alan farklı yaklaşım ve boyutları yerli ve yabancı kaynaklar üzerinden sistematik olarak harmanlamasında yatmaktadır. Türkiye özelinde, 4–7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın çevre eğitimi boyutlarının doküman incelemesi ile analiz edildiği çalışmalar (Öztürk & Zayimoğlu Öztürk, 2016) ve sosyal bilgiler alanında yapılmış lisansüstü tezlerin yönelimlerini belirleyen nitel çalışmalar (İbret & Yılmaz, 2019); uluslararası düzeyde ise çevre eğitimi alanındaki tematik eğilimlerin belirlendiği sistematik derlemeler (Masalimova vd., 2023) ve sosyal bilgiler ders kitaplarındaki çevre temalarına karışık yöntemle odaklanan analizler (Şeker, 2024) bir arada değerlendirilmektedir. Bu çalışmada, önceki çalışmaların tek boyutlu inceleme sınırlarını aşarak hem ulusal hem de evrensel perspektifleri birleştiren bütüncül bir çerçeve sunulmakta; böylece alandaki kavramsal boşluklar giderilirken, çevre eğitiminin sosyal

bilgiler programlarına entegrasyonu ve öğretim materyallerine yansımaları üzerine özgün bulgular ortaya konmaktadır.

Sosyal bilgiler dersinin temel hedeflerinden biri de gezegenimizde oluşan küresel sorunların çözümünde fikir üreten, çevresindeki sorunları araştıran ve aktif katılım gösteren vatandaşlar yetiştirmektir (Tunaboğlu, 2024). Bu bağlamda çevre ve onu ilgilendiren konuların öğretiminin büyük önem kazandığı söylenebilir. Çevreyle ilgili meseleler, gezegenimizin sürdürülebilirliği ve insan yaşamı açısından büyük bir öneme sahiptir ve bir ülkenin geleceğini etkileyebilecek kadar kapsamlı, disiplinler arası bir niteliğe sahiptir (Winther vd., 2010). Çevre konularında bilinçli bireyler yetiştirmek için çevre ile ilgili konularda aktif katılım sağlayan ve bireyin sürdürülebilirliği yaşamında etkin şekilde kullanması amaçlanmalıdır (Marpa, 2020). Bu anlamda ilgili alanyazında bu dersin çevre konularına yönelik pek çok çalışmanın yapıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmanın amacı, literatürde yer alan sosyal bilgilerde çevre konularına yönelik çalışmaları incelemek ve bu çalışmalarda ulaşılan sonuçları sistematik bir şekilde sunmaktır. 2018-2024 yılları arasındaki çalışmalar incelenerek çevre konuları ile ilgili hangi aşamada olunduğunun özetlenmesi ve gelecek adına yapılacak çalışmalara ışık tutması hedeflenmektedir.

Bu çalışma, sosyal bilgiler alanında çevre odaklı eğitim çalışmaları kapsamında yer alan hem ulusal hem de uluslararası özgün araştırmaları sistematik bir şekilde harmanlayarak literatüre niteliğiyle dikkate değer bir katkı sunmayı planlamaktadır. Bu bağlamda Diaz vd. (2025) tarafından yürütülen sistematik derleme, uygulamalı çevre eğitiminin öğrencilerde ekolojik davranışı ve çevre farkındalığını anlamlı şekilde artırdığını göstermekteyken, Ardoin & Bowers meta-analizi (2020) çevre eğitimi müdahalelerinin bilgi, tutum ve davranış çıktılarında tutarlı gelişmeler kaydettiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, Diez-Gutiérrez ve arkadaşları tarafından yazılan (2024) İspanya'daki sistematik incelemesiyle iklim krizi ve ekolojik bilinç konularını öğretmen eğitiminde öne çıkararak konuya bölgesel bir perspektif kazandırmıştır. Bu çerçevede, araştırma yalnızca uluslararası çalışmalardan örnekler sunmakla kalmayıp bu araştırmaların bulgularını ulusal verilerle karşılaştırarak sentezlemekte; böylece çevre eğitimi konusundaki pedagojik yaklaşım, içerik kapsamı ve uygulama modellerini disiplinlerarası bir düzeyde sistematik biçimde analiz etmektedir. Bu bütüncül yaklaşım, mevcut sistematik taramalardan ayrılarak hem teorik hem pratik düzeyde özgünlük ve yenilik barındıran bir yapı ortaya koymaktadır.

YÖNTEM

Sistematik literatür taraması, sosyal ve eğitim araştırmalarında ortaya konan verilerin sonuçlarını özetlemek ve bu verilerin aralarındaki tutarlılığı tespit ederek titiz bir çalışma yürütülen bilimsel bir yöntem olarak kullanılmaktadır (Torgerson, 2003). Sistematik literatür taraması, bir konunun sağlam ve kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamak için araştırmaları belirleme, seçme ve sentezleme yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Oakley, 2012). Nitelikli bir literatür tarama makalesi, teoriyi yorumlama, değerlendirme, genişletme veya geliştirme işlevini üstlenirken; aynı zamanda teoriyi kanıtla, kanıtı ise teoriyle ilişkilendirme görevini de yerine getirmelidir (Toker, 2022). Ayrıca, sistematik literatür taramalarının önemli görevlerinden biri, kritik araştırma bulgularının tekrar edilip edilmediğini ve bu tekrarların nasıl gerçekleştiğini netleştirmektir (Siddaway vd., 2019). Bilim dünyasında akademik çalışmaların sayısının artması, içeriklerin genişlemesi ve değişmesi düşünüldüğünde bu çalışmaların sonuçlarının şeffaf, sistematik ve yeniden üretilebilecek düzeyde sentezlenerek yapılandırılması önemlidir (Torraco, 2016). Bütün bu katkıların tam anlamıyla sağlanması için sistematik literatür taramasının temellerinin bir araştırma metodolojisi olarak doğru kurulması gerekmektedir (Yıldız, 2022). Bu bağlamda “Sosyal bilgilerde çevre konuları üzerine yapılan çalışmalar nelerdir?” sorusu temel alınarak var olan literatürde sosyal bilgilerde çevre konularının nasıl ele alındığı ve hangi boyutlarıyla çalışmalara dahil edildiğine ilişkin bulguları tespit etmek amacıyla sistematik

literatür tarama yöntemi tercih edilmiştir. Veri tabanları arasında Türkçe ve İngilizce makale ve lisansüstü tez çalışmaları incelenerek araştırma gerçekleştirilmiştir.

2.1. Sistematik Literatür Tarama Adımları

Bu araştırmada sistematik literatür taramasını belirli yönergeler etrafında şekillendirmek ve adım adım hazırlamak adına ulusal ve uluslararası çalışmalarda kullanılan PRISMA yöntemi (Moher vd., 2009) tercih edilmiştir. PRISMA yöntemi, araştırmanın güvenilir bir şekilde yürütülmesini ve temel konuların değerlendirilmesini kriter olarak çalışmanın tekrarlanabilirliğini belirlemek adına da kritik bir öneme sahiptir (Sarkis-Onofre vd., 2021). PRISMA yöntemi, sistematik literatür tarama araştırmalarında uyulması gereken unsurları içeren bir kontrol listesi sunmaktadır. Bu kontrol listesinin amacı, araştırmacıların literatür derlemesini şeffaf, tutarlı ve eksiksiz bir şekilde raporlamasına rehberlik etmektedir (Page vd., 2021). Bu çalışmada PRISMA yöntemi ile belirlenen kriterlere göre eleme süreci Şekil 2’de gösterilmektedir.

Şekil 2

PRISMA Yönteminin Şematik Gösterimi

2.2. Dergi Seçimi ve Arama Terimleri

Sosyal Bilgilerde çevre konuları ile ilgili ulusal ve uluslararası veri tabanları incelenmiştir. Araştırmada incelenen makaleler eğitim veri tabanlarında yapılan elektronik taramadan elde edilmiştir. Bu bağlamda makaleler için; TR Dizin, DergiPark, ERIC, Elsevier Direct, Web of Science, Taylor & Francis Online ve Springer Nature kullanılırken lisansüstü tezler için YÖK Tez Merkezi ve ProQuest Dissertations & Theses Global kullanılmıştır. Buna mukabil araştırmacılar tarafından el ile yapılan taramalarda sosyal bilgiler eğitime odaklanan dergilerde incelenmeye alınmıştır. Bunlar arasında: Theory and Research in Social Education, Journal of Social Studies Research, The Social Studies, Social Studies Research and Practice yer almaktadır. Buna ek olarak The Journal of Environmental Education dergisinin çevre konuları ile ilgili araştırmalarına odaklanan incelemeler yapılmıştır. İncelenen ve taranan yayınlar Ocak 2018 – Eylül 2024 ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırmada temel koşul dünyada hızlı bir şekilde yaşanan çevre olaylarıyla ilgili en güncel bilgilere ulaşmaktır.

Dergilerde elektronik ve el ile yapılan aramalarda şu terimler kullanılmıştır: “sosyal bilgiler ve çevre konuları”, “social studies and environment”, “social studies and environment topics” şeklinde taranmıştır.

Bu bağlamda gerçekleştirilen filtreleme sonuçlarına göre 27 makale (Tr Dizin “10”, DergiPark “9”, ERIC “1”, Theory & Research in Social Education “1”, Web of Science “2”,

Springer Nature “1”) ile 3 lisansüstü tez çalışması (YÖK Tez Merkezi, “3”) belirlenmiştir. Belirlenen 27 araştırma dışında ProQuest Dissertations & Theses Global ve EBSCO Open Dissertation veri tabanlarında tespit edilen 10 araştırmanın başlıkları ve özetleri incelenerek konu ile ilgisinin olmadığı tespit edilerek hariç tutulmuştur. YÖK Tez Merkezi’nden araştırma konusu ile ilgili 13 araştırma tespit edilmiştir. Bu 13 araştırmanın 3 tanesi 2018 öncesi olduğu için hariç tutulmuştur. Geri kalan araştırmaların başlıkları ve özetleri incelendiğinde de 3 tanesinin dahil edilme kriterlerini karşıladığı belirlenmiştir.

2.3. Araştırmaları Dahil Etme ve Hariç Tutma Kriterleri

Sistematiik literatür taramasında, araştırma sorusunu yanıtlamak için ilk önce dahil etme kriterlerinin ortaya konması gerekmektedir. Bu kriterler araştırmada hangi çalışmaların kullanılacağını belirlemektedir. Bunlar arasında tarih ve dil kısıtlamaları, ele alınan konu ve araştırmada kullanılan yöntemler bulunabilir. Bu bağlamda araştırma süresi, kullanılan ölçüm yöntemleri ve araştırmanın katılım özelliklerine dayanarak dahil etme kriterleri belirlenmektedir (Çakmak, 2024). Bu araştırmanın temel dahil etme kriteri, araştırmanın sosyal bilgilerde çevre konuları üzerine yapılmasıdır. Bu bağlamda ilgili konuyu içeren makaleler ve lisansüstü tezler kapsam dahilindedir.

Sosyal bilgilerde çevre konularını içerse dahi hakemli ve akademik süreçlerden geçmemiş (sunum, söyleşi, bildiri ve gazete yazıları) çalışmalar hariç tutma kriterleri arasında kalarak kapsam dışı bırakılmıştır.

Tablo 1

Araştırmanın Dahil ve Hariç Tutma Kriterleri

Dahil Tutma	Hariç Tutma
Başlık ve özetin konuyu kapsamaması	Başlık ve özetin konu ile ilgisinin olmaması
2018 ve sonrasında gerçekleştirilen araştırmalar	2018 öncesi gerçekleştirilen araştırmalar
Makaleler ve lisansüstü tezler	Sunum, söyleşi, bildiri, gazete haberleri
Tam metin kaynaklar	Tam metnine ulaşamayan kaynaklar
Bilimsel kitap özetleri	Çevre okuryazarlığı ile ilgili çalışmalar

2.4. Veri Çıkarma

Bu adım araştırmacılar tarafından belirlenen kriterler dahilinde tespit edilen çalışmaların bulguları ve özellikleri hakkında gerekli bilgileri elde ettikleri aşama olarak tanımlanmaktadır (Karaçam, 2013). Sistematiik literatür taramasında önyargı ve araştırmacı hatasını önlemek adına bu araştırmada veri çıkarma formu kullanılmıştır (Tranfield, Denyer & Smart, 2003). Araştırmada kullanılan veri çıkarma formunda genel bilgiler (yazar, başlık, yayın detayları), çalışmanın karakteristik özellikleri (yöntem ve veri toplama araçları) ile sentez detayları sonuç kısmında toplanarak veriler ortaya konmuştur.

2.5. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Bu makalede, sistematiik literatür taramasının geçerlik ve güvenirliliğini sağlamak için nitel paradigmalardan ötesine geçen spesifik yöntemler uygulanmıştır. Snyder (2019)’a göre sistematiik literatür taramasında, yayın gerekliliklerini karşılayan bir inceleme oluşturmak için atılması gereken bir dizi adım ve alınması gereken kararlar bulunmaktadır. Buna göre ilk adım arama stratejisi ve şeffaklıktır. Bu araştırmada dahil etme ve hariç tutma kriterleri belirtilerek çalışmanın güvenirliliği sağlanmıştır. İkinci adımda çoğul değerlendirici kullanımı yer almaktadır. Araştırmada seçilen makaleler, alanında uzman iki akademisyen tarafından incelenmiş; elde edilen geri bildirimler doğrultusunda çalışmanın geçerliği güçlendirilmiştir.

BULGULAR

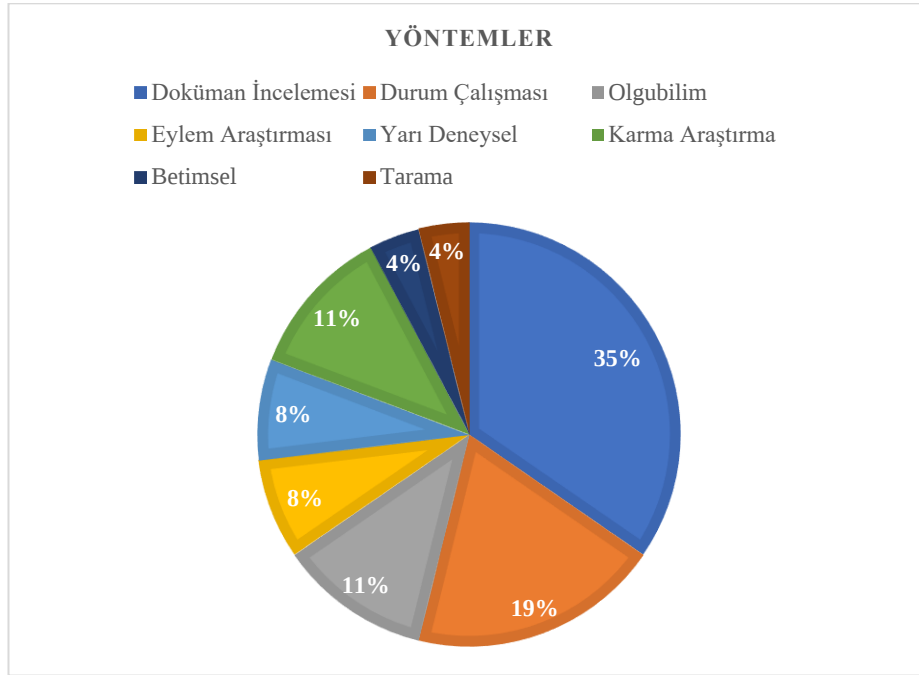
Sosyal bilgilerde çevre konularına yönelik gerçekleştirilen sistematik literatür taraması araştırmasına 27 çalışma dahil edilmiştir. Dahil edilen 27 araştırmaya ilişkin analiz ve araştırmalara ilişkin özelliklere aşağıdaki başlıkta yer verilmiştir.

3.1. Dahil Edilme Kriterleri İle Belirlenen Araştırmalara İlişkin Özellikler

Sosyal bilgilerde çevre konularına yönelik sistematik literatür taraması analizinin özellikleri aşağıda Tablo 2’de sunulmuştur. Bu bağlamda ulaşılan sonuçlardan yalnızca 8 araştırmanın konu ve başlık bazında doğrudan sosyal bilgilerde çevre konularına yönelik araştırılan konular olduğu (Şeker, 2024; Tunaboğlu, 2024; Karabulut & Metin, 2022; Karabulut, 2022; Demirezen & Kaya, 2022; Özbuğutu, 2021; Alabaş, 2019; Karakuş, Karaaslan & Pehlivan, 2018) diğer araştırmaların sosyal bilgilerde çevre konularını dolaylı olarak ele aldığı tespit edilmiştir.

Şekil 3

Sistematik Literatür Taramasına Dahil Edilen Araştırmaların Yöntemleri

Bu bağlamda sistematik literatür taramasında tespit edilen 27 araştırmaya ait yöntemlerin grafikleri Şekil 3’te sunulmuştur. Dahil edilen araştırmaların yöntemleri incelendiğinde 9 araştırma doküman incelemesi (Yılmaz & Sayhan, 2018; Karakuş, Karaaslan & Pehlivan, 2018; İbret & Yılmaz, 2019; Özdemir & Gökçe, 2019; Alabaş, 2019; Kocalar & Cömert, 2020; Karakuş & Şeyihoğlu, 2021; Özbuğutu, 2021; Demirezen & Kaya, 2022) 5 araştırma durum deseninde (Shih, 2024; Bülbül & Yılmaz, 2019; Hamalosmanoğlu, 2020; Demir & Ulukaya Öteleş, 2023; Pala, 2023) 3 araştırma olgubilim deseninde (Yanarateş & Yılmaz, 2020; Karabulut, 2022; Karabulut & Metin, 2022) 2 araştırma eylem araştırması olarak (Tuncel, 2018; İbret, Demirbaş & Demir, 2019) 3 araştırma karma araştırma yönteminde (Şeker, 2024; Topkaya & Doğan, 2019; Çelik, 2020) 2 araştırma yarı deneysel (Kaya, 2019; Tunaboğlu, 2024) 1 araştırmanın da tarama modeli (Karadağ & Acar, 2020) ile yürütüldüğü tespit edilmiştir.

İncelenen araştırmaların çalışma gruplarında 7 araştırmanın öğrencilerle (Tuncel, 2018; İbret, Demirbaş & Demir, 2019; Topkaya & Doğan, 2019; elik, 2020; Tokmak, Karamık & İlhan, 2022; Pala, 2023; Tunaboylu, 2024) 4 araştırmanın ğretmen adaylarıyla (Bülbül & Yılmaz, 2019; Karadağ & Acar, 2020; Hamalosmanoğlu, 2020; Yanarateş & Yılmaz, 2020) 4 araştırmanın öğretmenlerle (şeker, 2024; Karabulut, 2022; Karabulut & Metin, 2022; Demir & Ulukaya teleş, 2023) olduğu görülmektedir.

Araştırmalarda kullanılan veri toplama araçları incelendiğinde 4 araştırma yarı yapılandırılmış görüşme (Bülbül & Yılmaz, 2019; Kaya, 2019; Bursa, 2022; Pala, 2023) 2 araştırma ölçekle (Karadağ & Acar, 2020; Tunaboylu, 2024) 1 araştırma cümle tamamlama (Yanarateş & Yılmaz, 2020) 1 araştırma görüşme, rubrik ve 2N formları ile (Tuncel, 2018) 1 araştırma akademik başarı testi (Tunaboylu, 2024) yapılarak bulgulara ulaşılmıştır.

Tablo 2

Dahil Edilen Araştırmaların Özellikleri

Yazar	Başlık	Amaç	Çalışma Grubu	Yöntem	Veri Toplama Araçları	Sonuçlar
Tuncel, 2018	"Sosyal Bilgiler Dersinde "Doğal Çevreye Duyarlılık" Değerinin Geliştirilmesinde Alternatif Çevreci Uygulamalar"	Bu araştırmada katılımcıların ile farklı çevre uygulamalarını hayata geçirmeleri amaçlanmıştır.	6.Sınıf Öğrencileri	Eylem Araştırması	*2N Formları, Görüşme Kayıtları ve Rubrikler	Katılımcıların farklı çevre uygulamalarını öğrenmeleri sonucunda çevreye karşı daha anlamlı bir duyarlılık geliştirdikleri gözlemlenmiştir.
Yılmaz & Sayhan, 2018	"Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi Eğitimi Lisans Programlarının Çevre Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi"	Bu araştırmada Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi derslerinin lisans programlarının çevre eğitimi açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır.	-	Doküman İncelemesi	*Öğretim Programları	Lisans programlarında çevre konularına zorunlu ders olarak sınırlı yer verilmekte, doğrudan çevre eğitimi dersi yalnızca Fen Bilgisi programında bulunmaktadır. Eğitim fakültelerindeki ilgili seçmeli dersler de sınırlıdır.
Karakuş, Karaaslan & Pehlivan, 2018	"Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri Derslerinin Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları ve Öğretim Programları Düzeyinde Çevre Konuları Açısından Karşılaştırılması"	Bu araştırmada sosyal bilgiler ve fen bilgisi derslerinin lisans programında ve ortaokulda uygulanışı arasında çevre konuları bağlamında ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır.	-	Doküman İncelemesi	*Öğretim Programları	Çevre ve insan ilişkisi ile çevrenin geçmişi çevre ile ilgili konulara Sosyal Bilgiler dersinin daha fazla yer verdiği tespit edilmiştir.
İbret, Demirbaş & Demir, 2019	"İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerine Alternatif Etkinliklerle Doğal Çevreye Duyarlılığın Kazandırılması"	Çocukların çevreye olan duyarlılığını artırmak için doğa sevgisinin içselleştirilmesi gerekir.	4. Sınıf Öğrencileri	Eylem Araştırması	*Açık Uçlu Sorular	Çevre konularında alternatif etkinlik kullanımının, öğrencilerin doğal çevreye karşı duyarlılık kazanmasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Bülbül & Yılmaz, 2019	"Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çevre, Çevre Eğitim ve Çevresel Vatandaşlık Kavramlarına İlişkin Görüşleri"	Bu araştırmada öğretmen adaylarının ilgili kavramlara yükledikleri anlamlarla ilgili değerlendirilmelerine yer verilmesi amaçlanmıştır.	Öğretmen Adayları	Durum Çalışması	*Yarı yapılandırılmış görüşme formu	Çalışmanın sonucunda öğretmen adayları çevresel vatandaş çevre sorunlarıyla aktif mücadele eden çevreye duyarlı kişi olarak tarif etmişlerdir. Öğretmen adayları kendilerini de çevresel vatandaş gördüklerini belirtmelerine rağmen günlük yaşamda bunu pratiğe dökmediklerini ifade etmişlerdir.
Kaya, 2019	"Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Olguları ve Çevre Sorunlarını Kavrayabilme Algılayabilme ve Tanımlayabilmesi (Balıkesir Örneği)"	Bu çalışmanın amacı öğretmenlerin çevre ile ilgili konularda yapılan etkinliklerin işlevselliği üzerinde durulmuştur.	Öğretmenler	Yarı Deneyisel	*Yarı yapılandırılmış görüşme formu	Bu çalışmanın sonucunda öğretmenlerin yaşadıkları çevreden yola çıkarak bu çevreyi çok iyi tanımadıkları görülmüştür. Öğretmenlerin çevre ile ilgili konular anlatılırken başta yerel çevrelerini daha iyi tanımaları gerekmektedir.
İbret & Yılmaz, 2019	"Sosyal Bilgilerde Çevre Eğitimi: Lisansüstü Çalışmalara Ait Bir İnceleme"	Araştırma, Türkiye'de çevre eğitimi alanındaki lisansüstü tezlerin yönelimlerini belirlemeyi amaçlamaktadır.	-	Doküman İncelemesi	*Öğretim Programları	Bu çalışmaya göre çevre eğitimi konu edinen araştırmalar arasında uygulamalı olanlara öncelik verilmesi gerekmektedir. Buna ek olarak derinlemesine veri toplamak için nitel araştırma yöntemlerinin kullanılması önerilmektedir.
Alabaş, 2019	"Osmanlı'nın Son Döneminde (1913-1918) İlkokul Beşeri ve Sosyal Bilimler Eğitiminde Çevreyle İlgili Konular ve Çevre Ahlakı"	Bu araştırmada Türkiye'de çevre eğitimi ve çevreyi ilgilendiren konularla ilgili araştırmaların ilk hangi dönemde başladığına dair bulgulara erişmek amaçlanmıştır.	-	Doküman İncelemesi	*Öğretim Programları	Çevreyi koruma ile ilgili fikir Osmanlı'da 20. yüzyılın başlarında eğitim sisteminin gündemine girmiştir. 1913-14 Ahlak sohbetleri ders kitabında çevre konularına yer verildiği tespit edilmiştir. Bu kitapta çevre bilinci oluşturma ve doğadan faydalanma, hayvan sevgisi konularına değinilmiştir.
Özdemir & Gökçe, 2019	"6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Çevre Eğitimi Açısından İncelenmesi"	Bu araştırmada sosyal bilgiler ders kitabında çevre eğitimi ile ilgili çeşitli verilere ulaşmak amaçlanmıştır.	-	Doküman İncelemesi	*Ders Kitapları	Ders kitaplarında yer verilen görsel ve içeriklerin çevre eğitimi konusunda yüzeysel kaldığı görülmektedir. Bu içerikler bilgi boyutunda olduğu için eylem odaklı çevre eğitimi içerik ve etkinliklerine yer verilmesi uygun bulunmaktadır.
Topkaya & Doğan, 2019	"7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki "Çevre Sorunları ve Çevreyle İlgili Örgütler" Konularının Öğretilmesinde Eğitici Çizgi Romanların Etkisi: Karma Bir Araştırma"	Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler dersinde çevre ile ilgili kurumlar ve çevrede yaşanan sorunların çizgi romanlar üzerine etkisini ölçmektir.	7.Sınıf Öğrencileri	Karma Araştırma	*Tutum testleri	Çevre konularının öğretiminde çizgi romanların kullanılmasının öğrencilerin akademik başarıları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.
Çelik, 2020	5. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Farkındalıklarının ve Çevreye İlişkin Bilişsel Yapılarının İncelenmesi	Bu araştırmada öğrencilerin çevreye karşı olan farkındalıkları ve bunun bilişsel yapılarındaki etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır.	5. Sınıf Öğrencileri	Karma Araştırma	*Çevre Farkındalığı Ölçeği *Kelime İlişkilendirme Testi	Öğrencilerin çevre ile ilgili farkındalık kazanmaları için daha fazla deneyim kazanmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.
Yanarates & Yılmaz, 2020	"Öğretmen Adaylarının "Çevre Duyarlılığı" Kavramına Yönelik Metaforik Algıları"	Bu araştırmanın amacı ilgili kavramın öğretmen adaylarına yönelik metaforik algılarını ölçmek üzerine kurulmuştur.	Öğretmen Adayları	Olgubilim	*Cümle Tamamlama	Araştırma sonuçları incelendiğinde öğretmen adaylarının 7 alt kategoride 104 farklı metafor geliştirdiği belirlenmiştir. Bunlar arasında temiz ev, geleceği düşünmek, hayatı önemsemek en sık kullanılan metaforlar olmuştur.
Kocalar & Cömert, 2020	"Öğretim Programlarında ve Ders Kitaplarında Çevre Eğitimi: Türkiye ve İran Örneği"	Araştırma, çevre konusunun gelişmiş ülkelerde başlayıp zamanla küresel ölçekte nasıl ele alındığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.	-	Doküman İncelemesi	*Ders Kitapları ve Öğretim Programı	Türkiye'de sınıf farkına rağmen öğrencilere çevre bilinci kazandırılmakta; 4. sınıfta bilinçli tüketim, 6. sınıfta kaynakların bilinçsiz kullanımının etkileri öğretilmektedir. Benzer şekilde İran'da da çevre bilinci ve geri dönüşüm vurgulanmaktadır.
Hamalos-manoğlu, 2020	"Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunları Hakkındaki Görsel İmajlarının İncelenmesi"	Bu araştırmada katılımcıların çizimlerini inceleyerek ilgili sorunlar hakkında görsel imajların araştırmaktır.	Öğretmenler	Durum Araştırması	*Resim	Öğretmen adaylarının yaşanan problemlerle ilgili dokümanları incelendiğinde, çevre sorunlarını genelde insandan kaynaklanan kirlilikler olarak gördükleri sonucu ortaya çıkmaktadır.
Kissling & Bell, 2020	"Teaching social studies amid ecological crisis"	Ekolojik kriz, öğrencilere içinde yaşadıkları toplumun etkin vatandaşları olmayı öğretmekle görevli olan sosyal bilgiler eğitimi alanı inceleme konusudur.	Öğretmenler	Betimsel Model	*Anket	Sosyal bilgilerde çevre eğitimi üzerine acilen daha fazla araştırma ve müfredat çalışması yapılmalıdır. Ekolojik kriz, tüm yaşamın sürdürülebilirliğini benzeri görülmemiş biçimde tehdit eden en önemli vatandaşlık sorunudur.

Karadağ & Acar, 2020	“Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Farkındalıklarının İncelenmesi”	Bu araştırmada katılımcıların etrafta yaşanan problemlere ilişkin anlayışlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.	Öğretmen Adayları	Tarama	*Ölçek	Araştırmada katılımcıların ilgili problemlere yönelik yüksek düzeyde farkındalığa sahip olduğu görülmektedir. Bu farkındalığın cinsiyet, sınıf düzeyi, yaşadığı çevrede bulunan sorunlara bağlı değişkenlere göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Özbuğutu, 2021	“2018 İlköğretim ve Ortaöğretim Programlarında Çevre Konusunun Yeri”	Araştırma, çevre eğitimi için ilköğretim ve ortaöğretim programlarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır.	-	Doküman İncelemesi	*Öğretim Programları	İlköğretimde çevre konuları yalnızca 7. ve 8. sınıflarda seçmeli ders olarak yer alırken, ortaöğretimde zorunlu ya da seçmeli bir ders yoktur. Kazanımların çoğu teorik olup, etkili çevre eğitimi için uygulamaya yönelik kazanımların artırılması gerekmektedir.
Karakuş & Şeyihoğlu, 2021	“5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki “Çevre Sorunları” Konulu Etkinliklerin Disiplinlerarası Öğretim Yaklaşımı Yönünden İncelenmesi”	Araştırma, 5. sınıf ders kitabındaki çevre sorunlarına yönelik etkinliklerin disiplinler arası ilişkisini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.	-	Doküman İncelemesi	*Ders Kitapları	Çevre sorunları ile ilgili etkinliklerin ders kitaplarında beşinci sınıf zorunlu dersler bağlamında disiplinlerarası öğretim yaklaşımına göre yetersiz kaldığı tespit edilmiştir.
Karabulut, 2022	“Sosyal Bilgiler Derslerinde Çevre ile İlgili Konuların Öğretimine İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri”	Bu araştırmada katılımcıların çevre konuları ile ilgili öğrencilere aktarılan bilgilere ilişkin katılımcıların görüşlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.	Öğretmenler	Olgubilim	*Yarı yapılandırılmış görüşme formu	Katılımcılara göre çevre ile ilgili konuların öğretiminde yaşanan temel sorunlardan biri ders saatlerinin yetersizliği olarak vurgulanmıştır.
Demirezen & Kaya, 2022	“Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Çevre Konuları”	Bu araştırmada sosyal bilgiler dersi ile fen bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitaplarında yer alan çevre konularının incelenmesi amaçlanmaktadır.	-	Doküman İncelemesi	*Ders Kitapları *Öğretim Programı	Programların genel amaçlarında çevre eğitime yer verilmekte; 4. sınıfta yakın çevre-insan etkileşimi, 6. ve 7. sınıflarda geri dönüşüm ve kaynakların bilinçli kullanımı konuları işlenmektedir. 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında ise görsel yoğunluk dikkat çekmektedir.
Bursa, 2022	“Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çevresel Adalet Görüşleri”	Bu araştırmada katılımcıların çevresel adalet görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır.	Öğretmen Adayları	Temel Nitel Araştırma Deseni	*Yarı yapılandırılmış görüşme formu	Öğretmen adaylarına göre lisans programları çevresel adalet ve sosyal adalet gibi kavramların teorik öğretiminde dahi yetersiz kaldığına yöneliktir.
Karabulut & Metin, 2022	“Sosyal Bilgiler Derslerinde Çevre ile İlgili Konuların Öğretimine İlişkin Öğretmenlerin Düşünce ve Faaliyetleri”	Bu araştırmada katılımcıların sosyal bilgiler dersinin çevre ile ilgili konularına yer veren “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ile ilgili görüşlerinin alınmasını amaçlamaktadır.	Öğretmenler	Olgubilim	*Yarı yapılandırılmış görüşme formu	Katılımcılara göre mevcut ders saatleri yetersizdir ve öğretim teoride kalmakta, uygulama yapılmadığında kalıcılık düşük olmaktadır.
Pala, 2023	“Bilim ve Sanat Merkezi Öğrencilerinin Çevre ve Ekoloji Konusuna İlişkin Farkındalıkları”	Araştırma, katılımcıların çevre ve enerjideki değişimlerin ekonomik, sosyal ve kültürel hayata etkilerine dair görüşlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.	7. Sınıf Öğrencileri	Durum Çalışması	*Yarı yapılandırılmış görüşme formu	Katılımcılar, BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin ana amacını çevreye zarar vermemek olarak görmüş, ÇEVKO ve TEMA gibi STK'ların geri dönüşüm ve plastik atık toplama gibi küresel faaliyetlere odaklanması gerektiğini belirtmişlerdir.
Demir & Ulukaya Öteş, 2023	“Öğretmenlerin Gözüyle Çevre Sorunları ve Çevre Sorunlarına İlişkin Çözüm Önerileri”	Araştırma, katılımcıların çevre sorunlarına dair düşünceleri ve çözüm önerilerini belirlemeyi amaçlamaktadır.	Öğretmenler	Durum Çalışması	*Açık Uçlu Görüşme Formu	Öğretmenler, en önemli çevre sorunlarını küresel ısınma, su kıtlığı ve iklim değişikliği olarak görmektedir. Bu sorunların insan kaynaklı olduğunu, çözüm için ülkelerin ortak hareket etmesi gerektiğini belirtmektedirler.
Tunaboğlu, 2024	“5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Çevre Konularının Öğretiminde Belgesel Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarı ve Tutumlarına Etkisi”	Araştırma, çevre konularında belgesel kullanımının öğrencilerin başarı ve tutumlarına etkisini incelemeyi amaçlamaktadır.	5. Sınıf Öğrencileri	Yarı Deneysel Desen	*Akademik Başarı Testi, Çevre Tutum Ölçeği	Araştırma sonuçlarından hareketle öğrencilere çevre konularını öğretirken belgesel kullanmak akademik başarılarını olumlu etkilemektedir. Bu konunun aktarımında film vb. kullanımı öğrencilerin ders başarılarında anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır.
Şeker, 2024	“A study on how environmental issues are discussed in social studies textbooks”	Bu çalışmanın amacı, çevre sorunlarının sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olarak ele alınıp alınmadığı araştırılmıştır.	Öğretmenler	Karma Araştırma	*Görüşme *Ders Kitapları	Araştırma sonucunda, sosyal bilgiler ders kitaplarının çevre sorunlarını yeterince verimli bir şekilde ele almadığı ve çocukların çevre duyarlılığı kazanmaları için yeterince eğitilmedikleri anlaşılmıştır.
Shih, 2024	“Children’s learning for sustainability in social studies education: a case study from Taiwanese elementary school”	Bu çalışmanın amacı ilkököl sosyal bilgiler müfredatının çevre ve sürdürülebilirliğin ekseninde analiz etmektir.	Öğrenciler	Durum Çalışması	Öğretim Programı	Tayvan örneğinde ilkököl sosyal bilgiler müfredatının sürdürülebilirlik ekseninde analiz eden bu çalışma, müfredatın çocukların yerel çevreye yönelik farkındalığını anlamlı şekilde artırdığını göstermektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Yürütülen sistematik literatür taraması araştırmasının sonuçlarına göre sosyal bilgiler dersinde çevre konularına yönelik yapılan çalışmaların sayısı ve çeşitliliğinin günümüz dünyasında çevre sorunları göz önüne alındığında çok yüksek olmadığı ifade edilebilir. Bu bağlamda 2018 ile 2024 kapsamında tespit edilen 27 araştırmanın çalışma grubunun 6'sında öğrenciler, 7'sinde öğretmenler, 4'ünde öğretmen adaylarının yer aldığı tespit edilmiştir. Bu 27 araştırma arasında en çok tercih edilen yöntem 9 araştırma ile doküman incelemesi olmuştur. Bu 9 araştırmayı 5 araştırma ile durum çalışması, 3 araştırma ile olgubilim ve karma araştırması takip etmiştir.

Araştırmanın veri toplama yöntemlerinde en çok tespit edilen yöntem olan doküman inceleme (9 araştırma) ve bunların içinde de en çok çalışılan doküman öğretim programları olmuştur. Bu durumun oluşmasında doküman inceleme yönteminin kullanılmasının etkili olduğu söylenebilir. Öğretim programlarını takiben en çok kullanılan bir başka veri toplama yöntemi ise 6 araştırma ile yarı yapılandırılmış görüşme formları olmuştur. Bu veri toplama araçlarının yanı sıra ölçekler, rubrikler, akademik başarı testleri, ders kitapları, resim, anket, cümle tamamlama, açık uçlu sorular gibi yöntemlerinde araştırmalarda kullanıldığı tespit edilmiştir.

Literatür taraması sonucu elde edilen ders kitapları ve öğretim programları aracılığıyla çevre konularının değerlendirdiği doküman incelemesi araştırmalarında dikkat çekici ve kapsayıcı bir sonuca varıldığı ifade edilebilir. Bu kapsayıcı sonuç ise özellikle ders kitaplarında yer verilen çevre konuları ile ilgili metin, görsel ve etkinliklerin yüzeysel olduğu kitaptaki içeriklerin ise bilgi boyutunda kalarak uygulamaya yönelik olmadığı tespit edilmiştir (Özdemir & Gökçe, 2019). Bu sonuca ek olarak Özbuğutu (2021) programlarda birçok teorik kazanım tespit etmesine rağmen uygulamaya yönelik kazanımların oranının daha az olduğunu bulmuştur. Bu bağlamda çevre konulu araştırmalarda bilgilerin bilişsel aşamada kaldığını duyuş ve davranış düzeyine taşınmadığını göstermektedir (Öztürk & Zayimoğlu Öztürk, 2016). Bu araştırmalara ek olarak yürütülen bir başka araştırmada çevre konuları ile ilgili kazanımların aktarımı sağlanırken daha çok geleneksel yöntemlerin kullanıldığı ve uygulama aşamasında öğretim programlarının yetersiz kaldığı tespit edilmiştir (Adıyaman, 2021). Araştırmada ulaşılan sonuçların doğruluğunu teyit eden bu araştırmalar bağlamında çevre konularının öğretiminde uygulanan geleneksel yöntemler yerini uygulamaya dayalı, hayatın içinden örneklerle aktarılan bir modele evrilmesine yönelik çalışmalar yürütülmelidir.

Çevre konularının öğretiminde belgesel kullanmanın öğrencilerin akademik başarı ve tutumlarının etkisini ölçen araştırmada (Tunaboğlu, 2024) belgesel kullanmanın öğrencilerin akademik başarılarında anlamlı bir farklılık oluşturduğu sonucuna varmıştır. Literatür taraması sonucu tespit edilen bir diğer çalışmada da çevre sorunlarıyla ilgili konuların öğretiminde çizgi roman kullanımının olumlu bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Topkaya & Doğan, 2019). Karakuş vd. (2012) araştırmalarında çevre sorunları konularının öğretiminde karikatür tekniği kullanmanın öğrencilerin akademik başarılarını artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Tokmak vd. (2023) sosyal bilgiler dersinde çevre bilinci geliştirmeyi drama yöntemi kullanarak gerçekleştirmeyi hedefledikleri araştırmada drama yöntemi ile gerçekleştirilen etkinliklerin öğrencilerin çevresel bilinçlerinin geliştirilmesinde olumlu yönde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bağlamda çevre konularının öğretiminde öğrencilerin ilgi ve dikkatini çekebilecek uygulamaların kullanılmasının konuyu daha anlaşılır kılaacağı yönünde fikre varılabilir.

Sosyal bilgiler dersinde çevre konularının öğretimi ile ilgili literatür taraması yoluyla tespit edilen ve öğretmenlerle yapılan araştırmalarla ilgili ortak bir sonuca varılmıştır. Bu araştırmalarda sosyal bilgiler dersinde çevre konularına yönelik farklı uygulamaların yapılabilmesi için ders saatinin azlığına dikkat çekilmiştir (Kaya, 2019; Karabulut, 2022; Karabulut & Metin, 2022). Bu minvalde 2024 yılında uygulamaya konulan Maarif Modeline göre okuryazarlık modelinde çevre okuryazarlığına yer verilmezken bütüncül eğitim yaklaşımı içerisinde bilim/teknoloji/çevre başlığında yer verilmiştir. Bu modelde ders saatleri ile ilgili herhangi bir değişiklik yaşanmazken öğrenme çıktılarında farklılıklar tespit edilmiştir (MEB, 2024).

Araştırmanın ortak sonuçlarından biri de öğrenciler üzerine yapılan çalışmalardan elde edilmiş olmasıdır. Öğrencilerin çevre farkındalıkları ve çevre bilinci ile ilgili konular, doğal çevreye duyarlılığın ölçüldüğü konular özelinde duyarlılık değerinin içselleştirilmesi ve kazandırılmasının büyük bir öneme sahip olduğu tespit edilmiştir (Tuncel, 2018; İbret vb., 2019). Bu araştırmalara ek olarak öğrencilere çevre konuları ile ilgili farkındalık ve bilinç kazandırmak için daha fazla deneyime ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir (Çelik, 2020). Yıldırım & Konuk (2018) tarafından yürütülen araştırmada da empati becerisine dayalı etkinliklerin öğrencilerin çevre bilincinin gelişmesine olumlu yönde etki sağladığına yönelik bulgulara ulaşılmıştır.

Öğretmen adayları ile ilgili sistematik literatür taraması sonucunda elde edilen araştırmalarda çevre konuları başta olmak üzere çevreye duyarlılık, çevre sorunlarına yönelik yüksek düzeyde farkındalığa sahip olma gibi sonuçlara ulaşılmıştır (Bülbül & Yılmaz, 2019; Karadağ & Acar, 2020). Öcal (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da öğretmen adaylarının çevre konuları ile ilgilenme konusunda olumlu tutum içerisinde olduklarına yönelik bulgulara ulaşılmıştır. Buna mukabil öğretmen adaylarının çevresel adalet konusu başta olmak üzere çevre konularıyla ilgili görüşlerinin alındığı araştırmada da lisans eğitimlerinin bu konularda teorik bilgi kazandırma düzeyinde yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir (Bursa, 2022). Gelecek kuşakları yetiştirme konusunda önemli görevler üstlenecek olan öğretmen adaylarının genel itibarıyla çevre bilincine sahip olduğu fakat lisans eğitiminde hem teorik hem de uygulamalı dersler açısından eksiklikler gördüğü literatür taraması sonucu söylenebilir.

Şeker'in (2024) yaptığı karma araştırma, sosyal bilgiler ders kitaplarının çevre içeriğini bilişsel ve gelişimsel uygunluk açısından yetersiz bulmuş; bu sonuç; sistematik literatürde yer alan çalışmaların içerikleriyle örtüşmektedir. Öte yandan Shih'in (2024) Tayvan örnekli nitel çalışması, yerel çevreye odaklanan, problem-temelli bir sosyal bilgiler müfredatının öğrencilerin çevresel farkındalık ve sürdürülebilirlik yeterliklerini anlamlı şekilde geliştirdiğini göstermiştir. Bu karşıt modeli destekleyerek, Demirezen & Kaya'nın (2022) öğretim programları ve ders kitapları üzerine nitel incelemesi, her iki alanın da çevre konularını kapsadığını ancak sosyal bilgilerde uygulamalı etkinliklere yeterince yer verilmediğini ortaya koymuştur. Bu bulgu, Şeker'de tespit edilen içerik yetersizliğiyle örtüşürken, Shih'in gösterdiği müfredat bazlı etkili modelin yerel uygulamalarda dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Sonuç olarak, araştırmada; içeriğe yönelik eleştirel analiz ve öğretmen görüşleriyle mevcut boşlukları tanımlarken, uluslararası geçerliliği olan uygulama modellerine referans vererek ülkemiz sosyal bilgiler eğitimi için hem sorun alanlarını hem de çözüm yollarını bir arada sunmaktadır.

Sosyal bilgilerde çevre konuları alanında gerçekleştirilen araştırmaların incelendiği sistematik literatür taraması sonucunda ilgili alan yazında araştırmaların nitel araştırma yöntemleri ağırlığında olduğu görülmektedir. Bu bağlamda araştırmaların büyük çoğunluğunun doküman analizi olarak yapıldığı tespit edilmiştir. İleriye dönük çevre konuları ile ilgili araştırma yapacak olan araştırmacılara farklı örneklem grupları ve daha çok uygulamaya yönelik çalışmalara ağırlık vermeleri önerilebilir. Sosyal bilgilerde çevre konularının öğretimi gelecek yüzyılda yaşanabilecek olası çevre sorunları düşünüldüğünde elzem olarak görülmeli ve öğrencilerin öğrenimini kolaylaştırmak adına öğretmenlerin zengin ders içi etkinlikleri (karikatür, belgesel, çizgi film gibi) kullanmaları tavsiye edilebilir. Bu araştırmada, 2018–2024 yılları arasında incelenen çalışmalarda nitel araştırma yöntemlerine ağırlık verildiği belirlenmiştir. Bu nedenle, çevre konularının alandaki etki ve yaygınlığını artırmak amacıyla, sonraki araştırmalarda nicel araştırma yöntemlerine dayalı saha araştırmaları gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Özellikle anket, ölçek ve gözlemsel veri toplama araçlarıyla elde edilecek sayısal bulgular; çevre eğitiminin okullardaki ve toplumdaki yaygınlığını, tutum değişimlerini ve davranışsal sonuçlarını nesnel ölçütlerle ortaya koyabilecek; böylece politika yapıcılar ve eğitim tasarımcıları için geçerli ve güvenilir veri temelli öneriler sunma imkânı doğuracaktır. Çevre eğitimi etkisinin davranışa dönüşümüne dair kanıtlar sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle, müdahalelerin etkilerini yıl bazında izleyen uzun vadeli araştırmalar tasarlanmalı; böylece bilgi, tutum ve davranış değişiminin sürdürülebilirliği değerlendirilebilir. Literatürde 'environmental citizenship', 'climate change education' ve 'critical environmental education' gibi yükselen kavramlar ön plana çıkmaktadır.

Bu temaların sosyal bilgiler müfredatına nasıl entegre edilebileceğine yönelik uzunlamasına ve vaka örnekli çalışmalar önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adıyaman, M. (2021). *İlkokul ve ortaokulda güncel öğretim programlarının çevre eğitimi açısından incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi.
- Alabaş, R. (2019). Environmental topics and environmental ethics in primary school humanities and social sciences education during the late ottoman period (1913-1918). *International Electronic Journal of Environmental Education*, 9(2), 120-141.
- Ardoın, N. M., & Bowers, A. W. (2020). Early childhood environmental education: A systematic review of the research literature. *Educational Research Review*, 31, 100353. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2020.100353>
- Atasoy, E. (2010). *Genel coğrafya*. (2. Baskı). Ezgi Kitabevi.
- Aydın Kocaeren, A. (2016). *Çevre ve enerji*. Nobel.
- Bursa, S. (2022). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevresel adalet görüşleri. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 57-73. DOI: <https://doi.org/10.19160/e-ijer.1055195>
- Çakmak, Z. (2024). Sistematik literatür derleme metodolojisi üzerine bir çalışma: araştırmacılar için kapsamlı bir rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26 (1), 1-33. <http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.1384599>
- Çelik, A. (2020). Investigation of environmental awareness and cognitive structures of the 5 th grade students. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 41, 73-87.
- Demir, F. B. & Ulukaya Öteleş, Ü. (2023). Öğretmenlerin gözüyle çevre sorunları ve çevre sorunlarına ilişkin çözüm önerileri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 379-396. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2023.-1224985>
- Demirezen, S., & Kaya, E. (2022). Sosyal bilgiler ve fen bilimleri öğretim programı ve ders kitaplarında çevre konuları. *International Journal of Education and New Approaches*, 5(2), 240-265. <https://doi.org/10.52974/jena.1200514>
- Díaz, K. G. B., Clavo, E. H., & Díaz, J. J. B. (2025). Systematic review of environmental education to foster an ecological culture in the communities. *International Journal of Environmental Sciences*, 11(2s), 549-566.
- Díez-Gutiérrez, E. J., Trujillo Vargas, J. J., Palomo-Cermeño, E., Perlado-Lamo de Espinosa, I., García-Salas, L. M., Romero Acosta, K., ... & Pérez-Robles, A. (2024). Educating in and for degrowth: Training future generations to prevent environmental collapse. *Sustainability*, 16(21), 9210.
- Farris, P. J. (2024). *Elementary and middle school social studies: An interdisciplinary, multicultural approach*. Waveland Press.
- Genç, H. & Karabal, M. (2016). *Çevre eğitimi ve çevre bilinci*. H. Genç (Ed.), Çevre Eğitimi (s.111-128). Lisans
- Hamalosmanoğlu, M. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre sorunları hakkındaki görsel imajlarının incelenmesi. *Öğretmen Eğitimi ve Öğretim*, 1(1), 45-51.

- Haverback, H. R. (2017). Why don't we teach social studies? Preservice teachers' social studies self-efficacy. *Social Studies Research and Practice*, 12(3), 245-257
- İbret, B. Ü. & Yılmaz, O. (2019). Sosyal bilgilerde çevre eğitimi: lisansüstü çalışmalara ait bir inceleme. *AJESI - Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 9(2), 431-449.
- İbret, B. Ü., Demirbaş, İ., & Demir, F. B. (2019). İlkokul 4. sınıf öğrencilerine alternatif etkinliklerle doğal çevreye duyarlılığın kazandırılması. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 8(1), 258-280.
- Karabulut, Ş. (2022). *Sosyal bilgiler derslerinde çevre ile ilgili konuların öğretimine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Karabulut, Ş., & Metin, B. (2022). Sosyal bilgiler derslerinde çevre ile ilgili konuların öğretimine ilişkin öğretmenlerinin düşünce ve faaliyetleri. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 46-61. <https://doi.org/10.29065/usakead.1039503>
- Karaçam, Z. (2013). Sistemik derleme metodolojisi: Sistemik derleme hazırlamak için bir rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(1), 26-33. Erişim adresi: <http://www.deuhedergi.org>
- Karadağ, Y. & Acar, F. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik farkındalıklarının incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 62-78.
- Karakuş, S., & Şeyihoğlu, A. (2021). 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki "çevre sorunları" konulu etkinliklerin disiplinlerarası öğretim yaklaşımı yönünden incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, (88), 451-466.
- Karakuş, U., Karaaslan, H., & Pehlivan, C. (2018). Sosyal bilgiler ve fen bilimleri derslerinin öğretmen yetiştirme lisans programları ve öğretim programları düzeyinde çevre konuları açısından karşılaştırılması. *Electronic Turkish Studies*, 13(26).
- Karakuş, U., Palaz, T., Kılcan, B., & Çepni, O. (2012). Sosyal bilgiler müfredatında yer alan "çevre sorunları" konularının öğretiminde karikatür kullanımının. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(2), 363-376.
- Kaya, E. S. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çevre olguları ve çevre sorunlarını kavrayabilme, algılayabilme ve tanımlayabilmesi (Balıkesir örneği)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Kılıç, Ç. & Kan, A. (2020). Çevre sorunlarına yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(4), 1676-1690. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2020.20.58249-540945>
- Kocalar, A. O. & Cömert, G. (2020). Environmental education in the textbooks and curriculum: The example of Turkey and Iran. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 42, 107-117.
- Marpa, E. P. (2020). Navigating environmental education practices to promote environmental awareness and education. *International Journal on Studies in Education*, 2(1), 45-57.
- Masalimova, A. R., Krokhina, J. A., Sokolova, N. L., Melnik, M. V., Kutepova, O. S., & Duran, M. (2023). Trends in environmental education: A systematic review. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 19(2), em2228.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2024). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar): Türkiye yüzyılı maarif modeli*. Ankara: MEB Yayınları.

- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni*. <https://tymm.meb.gov.tr/ortak-metin>
- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., Altman, D. G., & The Prisma Group. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: The PRISMA statement. *Annals of internal medicine*, 151(4), 264-269.
- Oakley, A. (2012). Foreword. In D. Gough, S. Oliver, & J. Thomas (Eds.), *An introduction to systematic reviews* (pp. vii-x). London: SAGE
- Öcal, T. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (27), 333-352.
- Özbuğutu, E. (2021). 2018 ilköğretim ve ortaöğretim programlarında çevre konusunun yeri. *EKEV Akademi Dergisi*(86), 249-268.
- Özdemir, M., & Gökçe, N. (2019). 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının çevre eğitimi açısından incelenmesi. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 61-75.
- Özgen, N. & Kahyaoglu, M. (2012). Yaşamsal mekanların bozulması: çevre sorunları. N. Özgen (Ed.), *Günümüz dünya sorunları içinde* (s. 71-105). Eğiten Kitap.
- Öztürk, T., & Zayimoğlu Öztürk, F. (2016). The Analysis Of Social Studies Curriculum In Terms Of Environmental Education. *Kastamonu Education Journal*, 24(3), 1533-1550.
- Page, M. J., Moher, D., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., ... & McKenzie, J. E. (2021). PRISMA 2020 explanation and elaboration: updated guidance and exemplars for reporting systematic reviews. *BMJ*, 372. <https://doi.org/10.1136/bmj.n160>
- Pala, F. (2023). Bilim ve sanat merkezi öğrencilerinin çevre ve ekoloji konusuna ilişkin farkındalıkları. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(3), 803-821.
- Sarkis-Onofre, R., Catalá-López, F., Aromataris, E. & Lockwood, C. (2021). How to properly use the PRISMA Statement. *Systematic Reviews*, 10(1), 1-3. <https://doi.org/10.1186/s13643-021-01671-z>
- Shih, Y. H. (2024, April). Children's learning for sustainability in social studies education: a case study from Taiwanese elementary school. In *Frontiers in Education* (Vol. 9, p. 1353420). Frontiers Media SA.
- Siddaway, A. P., Wood, A. M. & Hedges, L. V. (2019). How to do a systematic review: A best practice guide for conducting and reporting narrative reviews, meta-analyses, and meta-syntheses. *Annual Review of Psychology*, 70, 747-770. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010418-102803>
- Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of business research*, 104, 333-339.
- Şeker, M. (2024). A study on how environmental issues are discussed in social studies textbooks. *Environment, Development and Sustainability*, 26(8), 21325-21352.
- Toker, A. (2022). Bir araştırma metodolojisi olarak sistematik literatür incelemesi: Meta-sentez yöntemi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 313-340.
- Tokmak, A., Karamık, M., & İlhan, G. O. (2023). Sosyal bilgiler dersinde drama yöntemi ile çevresel bilincin geliştirilmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 18(1), 21-40.
- Topkaya, Y., & Doğan, Y. (2019). 7. sınıf sosyal bilgiler dersindeki “çevre sorunları ve çevreyle ilgili örgütler” konularının öğretilmesinde eğitici çizgi romanların etkisi: Karma bir araştırma. *Eğitim ve Bilim*, 45(201).

- Torgerson, C. (2003). *Systematic reviews*. London: Bloomsbury.
- Torraco, R. (2016). Writing integrative literature reviews: Using the past and present to explore the future. *Human Resource Development Review*, 15(4), 404-428. <https://doi.org/10.1177/1534484316671606>
- Tranfield, D., Denyer, D. ve Smart, P. (2003). Towards a methodology for developing evidence-informed management knowledge by means of systematic review. *British Journal of Management*, 14(3), 207-222. <https://doi.org/10.1111/1467-8551.00375>
- Tunaboğlu, A. (2024). *Sosyal Bilgiler Dersi Çevre Konularının Öğretiminde Belgesel Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarı ve Tutumlarına Etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Tuncel, G. (2018). Alternative environmental applications in developing "sensitivity to natural environment" value in social studies. *International Journal of Geography and Geography Education*, 38, 91-103.
- Winther, A. A., Sadler, K. C., & Saunders, G. (2010). Approaches to environmental education. *The inclusion of environmental education in science teacher education*, 31-49.
- Yanarates, E. & Yılmaz, A. (2020). Öğretmen adaylarının “çevre duyarlılığı” kavramına yönelik metaforik algıları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(3), 1019-1050.
- Yıldırım, C., Bacanak, A. & Özsoy, S. (2012). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına karşı duyarlılıkları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1), 121-134.
- Yıldırım, T., & Konuk, Y. (2018). Empati becerisine dayalı etkinliklerle desteklenen sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin çevre bilincine ve akademik başarılarına etkisi. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 2(2), 57-69.
- Yıldız, A. (2022). Bir araştırma metodolojisi olarak sistematik literatür taramasına genel bakış. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 367-386.
- Yılmaz, O., & Sayhan, H. (2018). Sosyal bilgiler ve fen bilgisi eğitimi lisans programlarının çevre eğitimi açısından değerlendirilmesi. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 2(2), 9-26.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Social studies is a course that examines the cultural, geographical, economic and political aspects of societies in the past, present and future (Farris, 2024). This course enables students to acquire the knowledge, skills and values necessary to adapt to social life and find solutions to problems they may encounter in life (Haverback, 2017). It can be posited that the social studies course, which aims to educate a good person and citizen, has not undergone a significant transformation in its understanding of environmental protection and nature from past to present, and it has maintained its importance. In this context, the 2018 Social Studies Curriculum included the following statements regarding the environment: 'To explain the interaction between human beings and the environment by recognising the general geographical characteristics of the world and the environment in which they live and to develop their ability to perceive space' and 'To be aware of the limitations of the natural environment and resources, to try to protect natural resources with environmental sensitivity and to have a sustainable environmental understanding' (MEB, 2018).

In this sense, it has been determined that a significant number of studies have been conducted on environmental issues in this course in the relevant literature. The objective of this

study is to systematically review the extant literature on environmental issues in social studies and to present the results of these studies in a coherent and organised manner. The objective is to summarise the current state of research in the field, integrating existing studies to illuminate future research directions.

Method

A systematic literature review is a scientific method employed to summarise the results of data presented in social and educational research, and to conduct a rigorous study by determining the consistency between these data (Torgerson, 2003). The systematic literature review is defined as a method of identifying, selecting and synthesising research to provide a sound and comprehensive understanding of a topic (Oakley, 2012).

In this context, a systematic literature review method was employed to address the research question, 'What are the studies on environmental issues in social studies?'. This approach was selected to ascertain the findings on how environmental issues in social studies are addressed in the extant literature and which dimensions are encompassed in the studies. The research was conducted by examining Türkiye and English articles and postgraduate thesis studies among databases.

A comprehensive analysis of national and international databases pertaining to environmental issues in Social Studies was conducted. The articles analysed in the research were obtained from electronic searches in educational databases. In this context, the following electronic databases were used for articles: TR Index, DergiPark, ERIC, Elsevier Direct, Web of Science, Taylor & Francis Online. The following electronic databases were used for graduate theses: YÖK Thesis Centre and ProQuest Dissertations & Theses Global. In addition, manual searches were conducted by researchers to examine journals focusing on social studies education. These included: Theory and Research in Social Education, Journal of Social Studies Research, The Social Studies, Social Studies Research and Practice. In addition, the Journal of Environmental Education was examined with a focus on research on environmental issues. The reviewed and scanned publications were limited to January 2018 to September 2024. The rationale for this timeframe is to ensure the collection of the most recent information regarding rapidly evolving environmental events on a global scale.

Results and Discussion

The characteristics of the systematic literature review analysis on environmental issues in social studies are presented in Table 2 below. In this context, it was determined that only seven studies were directly researched on environmental issues in social studies on the basis of subject and title (Tunaboğlu, 2024; Karabulut & Metin, 2022; Karabulut, 2022; Demirezen & Kaya, 2022; Özbuğutu, 2021; Alabaş, 2019; Karakuş, Karaaslan & Pehlivan, 2018) and other studies indirectly addressed environmental issues in social studies.

A subsequent examination of the included studies' methodologies revealed that nine of them were of a qualitative nature, namely document analysis (Yılmaz & Sayhan, 2018; Karakuş, Karaaslan & Pehlivan, 2018; İbret & Yılmaz, 2019; Özdemir & Gökçe, 2019; Alabaş, 2019; In contrast, four studies employed a case design approach (Bülbül & Yılmaz, 2019; Hamalosmanoğlu, 2020; Demir & Ulukaya Öteleş, 2023). Pala, 2023). Three studies were conducted in phenomenology design (Yanarateş & Yılmaz, 2020; Karabulut, 2022; Karabulut & Metin, 2022), two studies were conducted as action research (Tuncel, 2018; Two studies were conducted in a mixed research method (Topkaya & Doğan, 2019; Çelik, 2020), two studies were quasi-experimental (Kaya, 2019; Tunaboğlu, 2024) and one study was conducted using a survey model (Karadağ & Acar, 2020).

The results of the systematic literature review conducted indicate that the number and diversity of studies on environmental issues in the social studies course is not very high, considering the environmental problems in today's world. In this context, it was determined that the study group of the 27 studies identified within the scope of 2018 and 2024 included students

in six, teachers in six, and pre-service teachers in four. Among these 27 studies, the most preferred method was document analysis with nine studies. These nine studies were followed by case study with four studies and phenomenological research with three studies.

A consensus was reached concerning the research conducted with teachers and identified through a literature review on the teaching of environmental issues in the social studies course. A recurring theme in these studies was the paucity of class hours allocated to environmental issues in the social studies course (Kaya, 2019; Karabulut, 2022; Karabulut & Metin, 2022). In this regard, the Education Model, which was implemented in 2024, did not incorporate environmental literacy within the literacy model. Instead, it was included under the umbrella of science/technology/environment within the holistic education approach. While the number of course hours remained unchanged, disparities in learning outcomes were identified (MEB, 2024).